

Horváth Attila¹

Képesek lesznek-e az észak-írországi disszidens katolikus terrorcsoportok az Egyesült Királyság társadalmát és kritikus infrastruktúráját veszélyeztetni

A nemzetközi hírügynökségek 2009. március 7-én, a késői esti órákban közzé tették, hogy lövöldözés történt az észak-írországi Antrim megye Massereene városához közeli katonai bázis kapujánál. A laktanya előtti merénylet két fiatal katona - Sappers Mark Quinsey és Patrick Azimkar – halálát okozta és további négy személy - köztük két pizzafutár – sebesült meg. Az első közlemények nyilvánosságra kerülésekor biztosan még csak annyit lehetett tudni, hogy a laktanyában állomásozó műszaki alakulat négy katonája előzőleg egy nagy családi pizzát rendelt a városból. Az elkövetők akkor kezdtek lövöldözni, amikor a szállítók át akarták adni a pizzát a megrendelő katonáknak. Már az első sajtójelentések - brit kormányzati körökre és biztonsági szakértőkre hivatkozva - azt is tartalmazták, hogy a hatóságok azokat az ún. katolikus disszidens terrorcsoportokat sejtik az akció mögött, akik a mai napig ellenzik az észak-írországi békefolyamatot.² Rövidesen kiderült, hogy a hatóságok feltételezései beigazolódtak, mivel másnap a dublini Sunday Tribune újság szerkesztőségét egy ismeretlen telefonáló arról értesítette, hogy a merényletért a Real Irish Republican Army (RIRA – a továbbiakban Valódi IRA) vállalta magára a felelősséget.

A szombat esti merényletet hamarosan egy másik követte. 2009. március 9-én este 21,45-kor, Észak-Írországban - a katonai bázis előtti terrortámadás után alig több mint 48 órával – ismét egy halálos kimenetelű lövöldözés történt. Ezúttal egy 48 éves rendőrt, Stephen Carrollt ért halálos találat az Armagh megyei Craigavon városában. Mint később kiderült ezt a merényletet egy másik disszidens terrorcsoport, a Continuity Irish Republican Army (CIRA – a továbbiakban IRA Folytonosság) követte el.³ A terrortámadásokat követően a brit biztonsági szakértők már annak a félelmüknek adtak hangot, hogy Észak-Írországban ismételen nőhet az erőszakos terrorcselekmények száma. Igaz azt is megjegyezték, hogy a terrorcsoportok aktivitása a békefolyamat eredményeinek köszönhetően meg sem közelítheti a korábbi évtizedekét.⁴

A 2009. márciusi észak-írországi merényletek után a címben megfogalmazott kérdésről több biztonsági szakértő és újságíró fejtette ki a véleményét. A szakemberek okfejtéseire az

¹ A szerző a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem egyetemi docense. Az egyik fő kutatási területe a terrorizmus célpontjainak vizsgálata és elemzése.

² Forrás: http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/uk_news/northern_ireland/7931774.stm

³ Forrás: http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/uk_news/northern_ireland/7934426.stm

⁴ Forrás: http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/uk_news/northern_ireland/7934762.stm

észak-írországi közvélemény is odafigyelt, hiszen az erőszak évtizedeinek eseményei és félelmei élénken élnek az idősebb és a középgenerációhoz tartozó emberek emlékezetében.

Szerencsére a tragikus események rámutattak az - 1990-es évek végére már valóban sikeresnek nevezhető - észak-írországi békefolyamat eredményeire is. Ez abban is megmutatkozott, hogy a terrorakciókat katolikus és protestáns politikai vezetők is egyaránt elítélték. Felhívásukra 2009. március 11-én Belfastban tiltakozó menetet szerveztek, ahol a katolikus és protestáns közösség több ezer tagja közösen ítélte el a terrorizmust. A cikk azokra a kérdésekre keres választ, hogy az 1998. április 10-én aláírt Belfasti Megállapodás, illetve közismertebb nevén Nagypénteki Megállapodás (Good Friday Agreement) valóban azonnali békét hozott-e? Érdekes kérdés lehet az is, hogy a közel 11 éve zajló békefolyamatot a mai napig elutasító militáns csoportoknak mennyi esélyük van az erőszakhullám újraélesztésére. A megbékélés folytatásának esélyeit az ún. disszidens katolikus terrorcsoportok tevékenysége alapján vizsgálom. Az Észak-Írországból zajló a társadalmi és politikai folyamatokat csak a szükséges mértékben elemzem.

Az erőszak és a félelem évtizedeinek jellemzői

Terjedelmi okokból nem lehet cél az ír történelem részletes és alapos vizsgálata, de az 1990-es években elinduló békefolyamatot és a jelenlegi helyzetet sem lehet megérteni, ha nem vázlok fel röviden Észak-Írországból az 1960-as években felerősödő terrorhullám fontosabb előzményeit és jellemzőit.

Írország ún. Ír Szabadállam néven, 1922-ben nyerte el részleges függetlenségét és brit domínium lett. 1949. április 18-án beteljesült sziget déli részén élő, főként katolikus írek nagy álma, a teljes függetlenség. Ezen a napon kiáltották ki hivatalosan az Ír Köztársaságot és a függetlenné vált állam a brit Nemzetközösségből is kivált. A hosszadalmas brit-ír konfliktus kompromisszumos megoldásában nem a teljes földrajzi egység nyerte el a függetlenségét. Az első világháború utáni brit-ír megosztás szerint a „zöld-sziget” 32 megyéjéből (grófság) 26 déli megye vált részben függetlenné, az északi ún. kilenc ulsteri megyéből hat megye brit fennhatóság alatt maradt.⁵ Észak-Írországból a protestáns többség és a katolikus kisebbség között állandósultak a politikai, vallási és társadalmi ellentétek. A két közösség látványos elkülönülését még ma is nyomon követhetjük például a lakóhelyek kiválasztásában. A

⁵ Surányi Róbert: Ír Köztársaság. In.: Kardos József – Simándi Irén (szerkesztők) Európai politikai rendszerek. Osiris Kézikönyvek. Osiris Kiadó. Budapest, 2002. pp. 303-324. (a továbbiakban: Surányi Róbert: 2002/a.)

protestánsok és katolikusok ellentéte az 1960-as évek második felében gyakran torkolt erőszakba. Az 1960-as évek utolsó éveiben egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy a helyi rendőrség már tartósan nem képes fenntartani a rendet.⁶

A protestáns militáns csoportok /Ulsteri Szabadságharcosok (Ulster Freedom Fighters, UFF), az Ulsteri Önkéntes Erőt (Ulster Volunteer Force, UVF)/, valamint a katolikus Ír Köztársasági Hadsereg (Irish Republican Army – IRA) tagjai között általánossá váltak a véres leszámolások. Az eredetileg a britekkel szemben szerveződő IRA 1969-ben ketté szakadt, a baloldali irányt követő ún. Official IRA-ra (OIRA, a továbbiakban Hivatalos IRA) és a britekkel szembeni kemény fellépést követő ún. Provisional IRA-ra (PIRA, a továbbiakban Provizórikus IRA).⁷ Ugyanebben az évben már az is végérvényesen bebizonyosodott, hogy az Ulsteri Királyi Rendőrség (Royal Ulster Constabulary RUC) már valóban nem képes tovább fenntartani a rendet Észak-Írországon. Ezért az Ulsteri megyékben állomásozó katonai erők megerősítése vált szükségessé. A brit katonák számát viszonylag rövid idő alatt 5 000-ről 28 000 főre emelték. Az erőszak évtizedeiben a brit hadsereg Észak-Írországon állomásozó erői közvetlenül részt vettek a rend fenntartásában.

A cikk nem érinti az unionista protestáns terrorcsoportok működését, annyit azonban ismételtelen le kell szögezni, hogy az erőszak évtizedeiben a szembenálló csoportok közötti leszámolások mindennaposnak számítottak Észak-Írországon. Az erőszakhullám terjedését a fokozott katonai jelenlét sem tudta megfékezni. 1972. január 30-án éppen ennek az ellenkezője történt, amikor a brit ejtőernyősök türelmüket veszítve Londonderryben a tiltakozó tömegbe lőttek. A katonák kapkodó és erőszakos fellépése 14 halálos áldozatot és több sérültet követelt, és ez az esemény „véres vasárnap” néven vonult be a történelembe.

Az eset komoly nemzetközi felháborodást váltott ki. Írország fővárosában Dublinban például a felháborodott tömeg felgyújtotta a brit nagykövetséget. A helyzetet súlyosbította az is, hogy a tiltakozók nem engedték a tűzoltókat a külképviselet épületéhez.⁸ A Provizórikus IRA-nál békülékenyebb, akkor még aktívnek számító Hivatalos IRA-t is válasz terrorakciókra kényszerítette.⁹ A „véres vasárnap” a modernkori katolikus észak-írországi ellenállás jelképes napjává vált. Az, hogy a katonák - egy tiltott tüntetésen ugyan-, de a viszonylag

⁶ Surányi Róbert: Nagy-Britannia és Észak-Írország. In.: Kardos József – Simándi Irén (szerkesztők) Európai politikai rendszerek. Osiris Kézikönyvek. Osiris Kiadó. Budapest, 2002. pp. 531-574. (a továbbiakban: Surányi Róbert: 2002/b.)

⁷ Steiner Gábor: Terrorizmus az Európai Unióban. Tanulmány. Budapest, 2003. Országos Kriminológiai Intézet. URL cím: http://www.okri.hu/index.php?menu=uj_kut_terrorizmus. Az OIRA az 1970-es években tulajdonképpen megszűnt, így a IRA nevében elkövetett terrorakciók az 1970-es évektől kezdődően a Provizórikus IRA-hoz köthetők.

⁸ Egedy Gergely: Nagy-Britannia története. Aula Kiadó, Budapest, 1998. pp. 326.

⁹ Ed Moloney: A Secret History of the IRA. Published by Pngiun Group, London, 2002. pp. 110-112.

békésen viselkedő tömegbe lőttek az a későbbiekben hivatkozási alapot jelentett a Provizórikus IRA és annak politikai szárnyának a Sinn Féin (Mi Magunk) mozgalom számára. Politikai értelemben a Provizórikus IRA a britek távozását, valamint az Ír Köztársaság és Észak-Írország egyesítését követelte. A „véres vasárnapot” 1972. július 21-én hamarosan követte a Provizórikus IRA válasza, amely „véres péntek” néven vált ismertté a közvélemény és a szakértők körében. A terrorcsoport az Észak-Írország fővárosában, Belfastban, - a Belfast híd környékén - mintegy 70 perc alatt a több mint 20 pokolgépet (bombát) robbantott fel.¹⁰ A kora délutáni órákban végrehajtott, rendkívül jól szervezett terrortámadás-sorozat megmutatta a Provizórikus IRA erejét. A robbantások következtében 9-en - közülük 7-en civilek voltak – haltak meg és 130-an megsebesültek.

A Provizórikus IRA ellenállását és szervezetét a brit biztonsági szerveknek közel 30 évig nem sikerült megtörni. Egy terrorcsoport működését furcsa dolog, „sikernek” nevezni. Az mégis elmondható, hogy a Provizórikus IRA képes volt Észak-Írországon és Írországon kívül Angliában, illetve Nyugat-Európába is „sikerese” merényleteket elkövetni brit katonai és kormányzati célpontok ellen. Az Egyesült Királyság szimbólumnak számító személyek és objektumok ellen is sikerült merényletet, vagy robbantásos terrorakciót elkövetni, amelyek azt jelezték, hogy a terrorcsoportot komolyan kell venni. Többek között olyan terrortámadásokra kell gondolni, mint a királyi család rokonának meggyilkolása 1979-ben (Lord Mountbatten), vagy Londonban, 1991. február 7-én a Downing Street 10 a kormányfői rezidencia elleni - sérülést egyébként nem követelő - támadás.¹¹

A Provizórikus IRA „sikere” a jó szervezetségben, kiváló konspirációban, valamint az alapos kiképzésben rejlett. A terrorcsoport szervezeti felépítése rugalmasan igazodott az észak-írországi brit katonai és titkosszolgálati jelenléthez és aktivitáshoz. Az 1970 évek második felében a hagyományos katonai felépítés helyett a szigorú hierarchia megtartásával a sejtyszerű szervezeti jelleget vezették be.¹²

A Nagypénteki Megállapodás hatása a terrorizmusra és a Valódi IRA megalakulása

Az 1980-as évektől kezdődően az egymást követő konzervatív brit kormányok az ír kormányokkal egyetértésben szorgalmazták a szembenálló felek közti megegyezését, a terrortámadások azonnali felfüggesztését és a fegyverek beszolgáltatását. A Provizórikus IRA az 1990-es évek első felében egyre inkább a civil célpontok ellen követett el

¹⁰ Forrás: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/2132219.stm

¹¹ Steiner Gábor: 2003.

¹² Charles Townshend: A terrorizmus. Magyar Világ Kiadó. Budapest, 2003. pp. 95.

terrortámadásokat. Több robbantás rázta meg pl. a brit főváros pénzügyi központját, a szórakozóhelyeket, a metró és vasútállomásokat. A közvéleménynek egyre inkább elege lett az erőszakból, elítélték a terrortámadásokat, de a hatóságok fellépésével sem voltak elégedettek. Emiatt az akkori brit miniszterelnök, John Major kormányának egyre sürgetőbbé vált az észak-ír probléma politikai megoldása.

A békefolyamat sikerét jelentő Belfasti Megállapodást hosszú tárgyalások után végül is Tony Blair első kormányának hivatali idejében 1998. április 10-én, nagypénteken írták alá.¹³ A szerződés előkészítésében az Egyesült Államokban hatalmon levő Clinton adminisztráció is tevékenyen részt vett. A megállapodás alapját a protestánsok, és a katolikusok közötti hatalommegosztás képezte, de az ellentétek politikai rendezése sem volt könnyű feladat.¹⁴ A szerződésben meghatározták a szembenálló militáns csoportok leszerelésével kapcsolatos feladatokat is. Ez a folyamat azonban 2005-ig húzódott el, amikor is a Provizórikus IRA tagjai és más csoportok véglegesen beszolgáltatták fegyvereiket. A megállapodás aláírása utáni békefolyamat véget vetett az erőszak évtizedeinek, amely protestáns, katolikus észak-ír oldalról egyaránt sok áldozatot követelt és sok fájdalommal járt. A hivatalos adatok szerint 1969 és 1988 között a terrorcselekmények következtében meghaltak számát 3 600 emberre becsülik, az áldozatok többsége civil volt.

A legnagyobb disszidens terrorcsoport a Valódi IRA megalakulása

Észak-Írországból és az Egyesült Királyság többi részén a Nagypénteki Megállapodás aláírása, valamint a hivatalos szervek részéről a szerződésben foglaltak betartása, nem jelentette a terrorfenyegetettség teljes megszűnését. Egyértelműen bebizonyosodott, hogy a terrorszervezeteket érintő egyezmények betartására nem létezik garancia. A Provizórikus IRA tagjai egy részének hozzáállása a békefolyamathoz jól példázhatja, azt hogy a terrorszervezetek hogyan viszonyulhatnak ahhoz, ha a tevékenységük hivatkozási alapját szolgáló problémákat politikai kompromisszummal oldják meg. A terrorcsoport – kemény magjának - egy meghatározó része nem értett egyet az egymást követő tűzszünetekkel.

Határozottan elutasították azt is, hogy a Sinn Féin 1997-ben ismét csatlakozott a „béketárgyalásokhoz”. A keményvonalasok különösen Nagypénteki Megállapodáshoz kapcsolódó, az ír alkotmány módosítását elleneztek. Az Ír Köztársaság 1949-ben elfogadott alkotmányának 2. és 3. cikkelye az egész szigetet egységes ír nemzeti területnek nyilvánította. Ezzel tulajdonképpen egy majdani egyesített ír állam létrehozásának szándékát mondták ki. A

¹³ Innen ered a Good Friday Agreement, vagyis a Nagypénteki Megállapodás kifejezés.

¹⁴ Erről a kérdésről lásd bővebben: Surányi Róbert: 2002/b

megbékélést hivatalosan is elindító Nagypénteki Megállapodás aláírásának egyik külső feltétele az volt, hogy a békefolyamat sikerét akadályozó cikkelyeket módosítsák, amelyet az ír parlament meg is tett.¹⁵ A megbékélést ellenzők nem tudták és nem akarták elfogadni, hogy módosítás értelmében le kell mondani Észak-Írország és az Ír Köztárság egyesítéséről. A radikális nacionalista nézeteiről ismert Provizórikus IRA vezető Michael „Mickey” McKevitt a feleségével - Bernadette Sands-McKevitttel - együtt¹⁶ megszervezte, a 32-County Sovereignty Movement-t (32 Megye Szuverenitása Mozgalmat). A békefolyamatot ellenzőknek ez volt a válasza arra, hogy 1997-ben a Sinn Féin a Provizórikus IRA által bejelentett tűzszünetnek köszönhetően ismételten csatlakozhatott a Nagypénteki Megállapodást előkészítő tárgyalásokhoz. Az új szervezet alapvető céljaként határozták meg britek teljes kivonulásának elérését, valamint Észak-Írország és az Ír Köztársaság egyesítését.

A politikai szervezet katonai szárnyaként hivatalosan 1998 márciusában alakult meg a Valódi IRA. A disszidensekhez a Provizórikus IRA sok tapasztalt parancsnoka, robbanószerkezet-készítője és más jól képzett tagja is csatlakozott. A nyílt szakításig „Mickey” McKevitt a terrorcsoport quartermastere, azaz szállásmestere volt, így a szervezeten belül felügyelte a fegyverek, a felszerelések beszerzését és elosztását. Szerencsére a Provizórikus IRA katonai tanácsa nem vesztette el a teljes kontrollt a fegyverek ellenőrzése felett¹⁷, így a disszidensek nem tudták rátenni kezüket Provizórikus IRA teljes felszerelésére. Az azonban nyilvánvaló, hogy McKevitt befolyása és kapcsolatrendszere segített abban, hogy a Valódi IRA fegyvereket és robbanóanyagokat szerezzen be és ehhez a szükséges pénzügyi háttérrel is megteremtsék.

Kezdetben a szervezeten belül kilépett a Valódi IRA-t megalapító keményvonalas terroristák számát a brit hatóságok mintegy 70 főre becsülték.¹⁸ Az új terrorszervezet veszélyessége ténylegesen nem a tagok számától függött. Sokkal inkább fenyegette a biztonságot, hogy egy jól szervezett csoportról volt szó, amelynek tagjai a korábban említettek szerint jártasak voltak a terrortámadások megszervezésében, a robbanószerkezetek előállításában, valamint a fegyverek használatában. A megalakulást és működőképesség fenntartását kedvezően befolyásolta az a körülmény is, hogy a Valódi IRA megőrizte a Provizórikus IRA támogatóit

¹⁵ Surányi Róbert: 2002/b

¹⁶ Bernadette Sands-McKevitt egyébként annak a Bobby Sandsnek a húga, aki 1981. május 5-én 66 napos éhségsztrájk következtében hunyt el. Bobby Sands a hírhedt Maze börtön foglyaként egyebek mellett azt követelte, hogy a bebörtönzött Provizórikus IRA tagok politikai fogoly státuszt kaphassanak.

¹⁷ Ed Moloney: 2002. pp. 451-452.

¹⁸ Patterns of Global Terrorism 1998. United States Department of State Publication: 10610. Washington D.C. 1999. pp. 89. (a továbbiakban Patterns of Global Terrorism: 1998.)

és szövetségeseit is.¹⁹ A terrorcsoportot az 1970-es évek első felétől a palesztin szervezetek támogatták, majd tényleges pártfogóként megjelent Líbia is, valamint a szervezet természetes szövetségeseiként emlegették a baszkföldi ETA-t. A feltételezések szerint a Provizórikus IRA komoly anyagi támogatást és felszereléseket kapott az Egyesült Államokban élő ír emigránsoktól. A Nagypénteki Megállapodás aláírása után valószínűleg csökkent a támogatás mértéke és a támogatási ügyletek lebonyolítása is sokkal nehezebbé vált, mert az amerikai hatóságok sokkal szigorúbban ellenőrizték a lehetséges támogatók körét. A közelmúltban és napjainkban ennek a támogatásnak nagy részét már a Valódi IRA kapja meg. Bizonyítékok vannak arra nézve is, hogy a terrorszervezet felszereléseket és fegyvereket vásárol az Egyesült Államokbeli illegális fegyverkereskedőktől és a balkáni országokból is.²⁰

A Valódi IRA-n kívüli további katolikus terrorcsoportok

Nem a Valódi IRA volt az első a Provizórikus IRA-ból kiszakadó ún. disszidens terrorcsoport. 1975-ben a PIRA által is elfogadott tüzszünetet elutasítók alapították meg az Ír Nemzeti Felszabadítási Hadsereg (Irish National Liberation Army, a továbbiakban INLA) nevű terrorcsoportot. A terrorcsoport megalakulása után valóságos belharc alakult ki a Provizórikus IRA tagjai és a szervezetet elhagyó INLA között. A mai napig is a csoport legnagyobb visszhangot kiváltó akciójaként tartják számon azt, hogy 1997. december 27-én a hírhedt Maze börtönben megölték Billy Wrightot a rivális protestáns Loyalist Volunteer Force bebörtönzött vezetőjét. A szervezet tevékenységi körét vizsgálva megállapítható, hogy az INLA tagjai a rivális protestáns csoportok vezetői elleni terrorakciók - emberrablások és gyilkosságok - végrehajtására szakosodtak.

Az IRA Folytonosság nevű szervezet a Provizórikus IRA által 1994-ben vállalt tüzszünet alatt jött létre az akkori „fegyvernyugvást” ellenző, a Sinn Féinből kiváló a Republican Sinn Féint (Republikánus Mi Magunk) megalapító nacionalista szervezet katonai szárnyaként. Az IRA Folytonosság aktív tagjainak a számát 1998-ban a Nagypénteki Megállapodás évében mintegy 50 főre becsülték.²¹ A titkosszolgálatok és a biztonsági elemzők a terrorcsoportot megalakulásuktól fogva veszélyesnek ítélik meg. Jelenleg főként Észak-Írországon belüli terrorakciók végrehajtására tartják őket képesnek. Az IRA Folytonosság terrorcsoport a közelmúltban főként Belfastban és Észak-Írország határvidékén tevékenykedett, ahol robbantásokat, orgyilkosságokat, emberrablásokat, túszejtő akciókat és rablásokat hajtottak

¹⁹ Uo.

²⁰ Country Reports on Terrorism 2007. United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism. Washington D.C. 2008. pp. 304. (a továbbiakban: Country Reports on Terrorism 2007)

²¹ Patterns of Global Terrorism: 1998. pp. 76.

vége. A hatóságok feltételezése szerint az IRA Folytonosság és a Valódi IRA között szoros az együttműködés, amely a terrorakciók szervezésének koordinációján túl a fegyverek és felszerelések közös beszerzését is magába foglalja.²² A 2009. márciusi merényletekkel kapcsolatban is valószínűsíthető, hogy a két terrorcsoport között egyeztetést történt a szervezést illetően és a célpontokkal kapcsolatban.

Az Oglai na hEireann nevű szervezet az IRA Folytonosságon belül tevékenykedett, majd 2006-ban kivált és önálló szervezatként tevékenykedik. Hozzávetőleges fordítás szerint a terrorcsoport neve ír önkénteseket, vagy katonákat jelent. A csoport különlegesnek számít, mert tagjai a majdnem elfelejtett az ősi ír nyelvet a gaelt fogadják el. Észak-Írországból a szervezet komoly veszélyt jelenthet a biztonságra, bár napjainkban a szervezet tagjai főként bűnözői tevékenységet folytatnak. Ezzel kapcsolatban fontos azonban azt is megjegyezni, hogy a drogereskedelemből, dohány csempészetből és a fegyveres rablásból származó bevételeket fegyverek és egyéb felszerelések vásárlására fordítják.²³ Biztonsági szempontból ebben rejlik a szervezet veszélyessége, vagyis abban, hogy a bűnözésből szerzett jövedelmeket a szervezet fenntartására és a terrorcselekményekkel kapcsolatos képességek fenntartására fordítják.

Az Ír Köztársasági Felszabadítási Hadsereg (Irish Republican Liberation Army IRLA), IRA Folytonosságból kiváló másik csoport alakította meg 2006-ban. A terrorcsoport jelenleg Belfast nyugati részén a Sinn Féin aktivistáit fenyegeti, de Independent Monitoring Commission (IMC) 2008 jelentése szerint a republikánus jelszavak hirdetése leginkább a bűnözői tevékenység folytatásához szolgáltat egy sajátos legitimációt.²⁴

Az észak-írországi katolikus terrorcsoportok szervezeti fejlődésének és változásainak legfontosabb tanulsága az, hogy a tűzszünet, vagy a békefolyamat elfogadása még nem jelent garanciát a terrorcselekmények befejezésére. Ez még akkor sem mondható el, ha a csoport mögött legális politikai erő áll. Felvetődik a kérdés miért alakult ez így? A választ terrorizmus jellegében kell keresni. A terrorcsoportokra a szigorú konspiráció és a vakfegyelem a jellemző. A megbékélés és a kompromisszumok elfogadásával azonban nehezen tudnak azonosulni azok a terroristák, akik csak az eredetileg megfogalmazott célok teljesülését tudják csak elfogadni, vagy az eltelt évtizedek alatt életformájukká vált a terrorizmus. Az ún. disszidens ír terrorcsoportok közelmúltbeli tevékenysége jól példázza a bűnözés és a

²² Country Reports on Terrorism 2007: pp: 276-277.

²³ Twentieth Report of the Independent Monitoring Commission. Ordered by the House of Commons to be printed on 10 November 2008. London, United Kingdom. p. 3-4. (a továbbiakban: Twentieth Report of the Independent Monitoring Commission.

URL cím <http://www.independentmonitoringcommission.org/documents/uploads/Twentieth%20Report.pdf>

²⁴ Twentieth Report of the Independent Monitoring Commission. pp. 8.

terrorizmus kapcsolódását. Megfelelő anyagi támogatás nélkül ma már egyetlen terrorszervezet sem tudja magát fenntartani. A fegyveres rablásokból, drogüzletből, vagy csempészetből származó bevételeket fegyverek és felszerelések vásárlására, illetve a szervezet fenntartásának finanszírozására fordítják. Ez alól a Valódi IRA sem jelent kivételt. Erre bizonyítékul szolgálhat, hogy a terrorcsoport három tagját 2006-ban dohánytermék csempészet miatt fogták el Spanyolországban.²⁵

A Nagypénteki Megállapodás utáni terrortámadások tapasztalatai

A békefolyamatot ellenző elégedetlen disszidensek néhány hónappal a Nagypénteki Megállapodás aláírását követően 1998. augusztus 15-én után súlyos következményekkel járó terrortámadást hajtottak végre a Tyrone megyei Omaghban. A Valódi IRA tagjai a város egy forgalmas pontján, egy gépkocsiba rejtett, 500 font (226,86 kg) súlyú robbanószerkezetet hoztak működésbe. Az elkövetők a robbantás végrehajtása előtt ugyan figyelmeztették a hatóságokat a veszélyre, de dezinformálták a rendőrséget. Így a helyszínre érkező rendőrök az embereket tulajdonképpen a robbantás hatósugarának irányába terelték.²⁶ A 29 halottat és 220 sérültet követelő terrorakció hatalmas nemzetközi felháborodást váltott ki és veszélybe sodorta a békemegállapodás végrehajtását. Ennek az esetnek a kapcsán egyébként a rendőrség tevékenységét is alaposan megvizsgálták, hiszen a hozzátartozók és a biztonsági szakértők szerint az előzetes információk alapján a terrorakciót meg lehetett volna előzni, illetve a következményeket is csökkenteni lehetett volna.²⁷ A rendőrség hibái miatt komoly összegű kártérítés illette meg az áldozatok hozzátartozóit, illetve a sérülteket.

Biztonsági szakértők szerint az Omaghban elkövetett robbantásos merényletet a Valódi IRA az IRA Folytonossággal együtt követte el. Ez jelzi azt is, hogy az ún. disszidens szervezetek között a korábbi ellentéteket viszonylag gyorsan „elsimították” és gyorsan megszervezték az együttműködést a nagy cél - a britek Észak-Írországból való kivonulásának - elérése érdekében.

A terrorizmussal foglalkozó elemzők már 1998-ban is a Provizórikus IRA-ból kiszakadt csoportok közül a Valódi IRA-t tartották a legveszélyesebbnek. Olyan terrorszervezetnek ítélték meg, amely képes Észak-Írországon kívül is terrortámadásokat végrehajtani és az

²⁵ Country Reports on Terrorism 2007. pp. 303.

²⁶ Forrás: <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/august/15/>

²⁷ Statement by the Police Ombudsman for Northern Ireland on her Investigation of matters relating to the Omagh Bomb on August 15, 1998 p. 12.

URL cím: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/police/ombudsman/po121201omagh1.pdf>

Egyesült Királyság biztonságát veszélyeztetni.²⁸ Valódi IRA már 1998-ban is próbálkozott robbantásos terrorakciók végrehajtásával, de ezek a kísérletek abban az évben még nem sikerültek. A szakértők azonban nem tévedtek. Ezt a következő néhány év tapasztalatai is igazolták. Angliában 1999 és 2002 között a terrorcsoport már több sikeres terrorakciót hajtott végre elsősorban Londonban és környékén. A disszidens terroristák az első időszakban főként szimbolikus jelentőséggel bíró célpontokat támadtak. Ezek sorát 2000. június 1-jén, a Temze egyik legfontosabb átkelőhelye, a Hammersmith híd ellen elkövetett robbantásos terrorakció nyitotta meg. A nagyvárosokban a közlekedési és egyéb műtárgyak rombolása nem tartozott és ma sem tartozik a terrorcsoportok „klasszikusnak” nevezhető célpontjai közé. Ez a híd már korábban az ír katolikus ellenállás jelképévé vált.²⁹ A csoport tagjai ezen a napon a hajnali órákban egy kisebb erejű robbanószerkezet robbantottak fel a hídon. Szerencsére személyi sérülés nem történt és csak kisebb anyagi kár keletkezett, de a fővárosban hatalmas közlekedési káosz alakult ki. A Valódi IRA Londonban terrortámadást intézett az Ealing Broadway metróállomás, Whitehall környéke, a brit hírszerzés MI6, a BBC TV központi épületei ellen is.

Ezek a terrorakciók részben a szerencsének köszönhetően nem követeltek tömeges áldozatokat. Felvetődhet a kérdés, hogy a metróállomás ellen elkövetett robbantási kísérlet miért bírt szimbolikus tartalommal? Ebben az esetben nem a helyszín, hanem az időpont megválasztásának volt jelentősége. A terrortámadási-kísérlet ugyanis az anyakirálynő tiszteletére rendezett felvonulás napján történt. A hatóságok a névtelenül kapott figyelmeztetés alapján két ún. ellenőrzött robbantással két robbanószerkezetet semmisítettek meg. Az egyiket a felvonulás helyszínén a Whitehall környékén, a másikat az Ealing Broadway metróállomás közelében.³⁰ Ez terrortámadási kísérlet a Valódi IRA előzetes értesítésének köszönhetően nem járt tömeges halálos áldozatokkal és sérülésekkel. A terrorfenyegetettség miatti biztonsági intézkedések miatt óriási forgalmi torlódások keletkeztek, nem csak a fővárosban, hanem annak környékén is.

2001. augusztus 3-án a Valódi IRA nyolcadik londoni terrortámadása már valóban, csak a szerencsének köszönhetően nem végződött tömegmészárlással. A terrorcsoport ezúttal egy

²⁸ Patterns of Global Terrorism: 1998. pp. 89.

²⁹ A hídnak valóban szimbolikus jelentősége volt az IRA és utódszervezetei történetében. 1939. március 29-én a náci Németországot természetes szövetségesként kezelő IRA tagok próbáltak felrobbantani a Temze egyik legfontosabb hídját. Akkor egy Maurice Childs nevű fodrász megtalálta a bőröndbe rejtett robbanószerkezetet és még a működésbe lépése előtt a hídról a folyóba dobta, ahol másodperceken belül robbant, de csak kisebb károkat okozott a műtárgyban. A következő támadási kísérlet 1996 áprilisában a Húsvét Felkelés 80. évfordulóján következett be. A híd ekkor is súlyos pusztítástól menekült meg, a hatóságok felfedezték a két semtex robbanószerkezet a híd déli részén a gyalogjáró alatt.

³⁰ Forrás: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/840694.stm

gépkocsiba rejtett robbanószerkezet robbantott fel London belvárosában egy népszerű pub és egy karaoke bár közelében.³¹ Nagy tragédia csak azért nem következett be, mert a detonáció néhány perccel az előtt következett be, hogy a fiatalok körében népszerűnek örvendő bár a vendégek elhagyták volna. A terrorakció következtében így is 7-en sérültek meg és tetemesnek számító 200 000 £-ra becsült anyagi kár keletkezett. Ez az eset jelezte, hogy a Valódi IRA milyen veszélyt jelent, nemcsak Észak-Írországon, hanem az Egyesült Királyság egészének biztonságára is. Már a Hammersmith híd elleni terrorakcióval kapcsolatos rendőrségi intézkedések kapcsán biztonsági szakemberek megjegyezték, hogy Valódi IRA megszerezte a Provizórikus IRA által az 1990-es években becsempészett és megmaradt semtexet, vagy a terrortámadás-sorozat kezdete előtt sikerült becsempészni Londonba.

A Londonban elkövetett terrortámadásokkal párhuzamosan a Valódi IRA-nak több alkalommal is sikerült komoly fennakadásokat előidézni a Belfast-Dublin vasútvonal forgalmában. Azonban ezekben az esetekben a terrorcsoportnak valószínűleg nem az volt a célja, hogy a robbantásos terrorakciókat sikerrel végrehajtsák. Ezt támasztja alá, hogy az elkövetők minden esetben - ismeretlen telefonálók útján - előzetesen értesítették a hatóságokat a robbanószerkezet pontos helyéről és a robbantás tervezett idejéről. Így a tűzszerészeknek sikerült a pokolgépeket hatástalanítani, azok nem okoztak kárt vasúti pályában, a műtárgyakban, vagy a vonatszerelvényekben. Ezeknek a sikertelen robbantási kísérleteknek is volt azonban negatív hatása. Az előzetes értesítések miatt a vasúti forgalmat rendre le kellett állítani, a robbanószerkezetek közeléből a lakosság ideiglenes kitelepítése vált szükségessé. Az egyik ilyen alkalommal 2001. februárjában a biztonsági intézkedések bevezetés miatt 5 napig szünetelt a vasúti forgalom a Belfast-Dublin vasúti fővonalon.³² A robbantási kísérleteknek forgalomra gyakorolt hatása ily módon felért egy vasúti sztrájkéval, azzal a különbséggel, hogy ezekben az esetekben a politikai nyomásgyakorláson kívül megjelent az erőszakkal való fenyegetés is.

A disszidens katolikus terrorcsoportok viasszaszorulása 2001. szeptember 11. után

2001. szeptember 11-e után a Valódi IRA londoni merényletei ritkultak. 2001. őszén a terrorcsoport Birgminghamben a főpályaudvar és egy metróállomás közelében hajtott végre robbantásos terrortámadást. Szerencsére azonban ezek sem okoztak személyi sérüléseket. Időközben a legerősebb disszidens terrorszervezet a Valódi IRA aktivitása jelentős mértékben

³¹ Forrás: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/august/3/newsid_2527000/2527065.stm

³² Forrás: <http://www.tkb.org/Incident.jsp?incID=13520>

csökkent. A csoport vezetőjét Michael „Mickey” McKeivittet és feleségét 2001. márciusában letartóztatták. Ez kétség kívül hozzájárult a szervezet meggyengüléséhez.

A disszidens terrorcsoport háttérben szorításához több más egyéb tényező is hozzájárult. A Nagypénteki Megállapodás aláírása után nehezebbé vált az újoncok toborzása és kiképzése is. A Valódi IRA részleges kifulladásához az is nagymértékben hozzájárult, hogy a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás-sorozatot követően az Egyesült Királyságban is nagyobb jogot és hatáskört kaptak a terrorizmus elleni harcban érintett hatóságok. Így hatékonyabbá vált az észak-ír disszidens katolikus terrorcsoportok elleni küzdelem is. 2003-ra, amikor a terrorcsoport megalapítóját terrorizmus vádjában bűnösnek találták a disszidensek több tapasztalt tagját is sikerült a rendőrségnek elfogni és bírósági elé állítani. Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának 2003 évi terrorizmussal foglalkozó jelentése szerint az IRA Folytonossága a tagjainak a számát, mintegy 50 főre, míg a veszélyesebbnek tartott Valódi IRA létszámát 100 és 200 fő közöttire becsülték. A disszidens terrorszervezeteknek komoly veszteséget jelentett az is, hogy a Nagypénteki Megállapodás aláírása után Írország már nem számított többé viszonylag biztos háttérnek, hiszen 2003-ban az írországi börtönökben már 40 disszidens terroristát tartottak fogva.³³

A Provizórikus IRA-ból különböző időben kiszakadt terrorcsoport közül a Valódi IRA 1999. október és 2002 vége közötti időszakban több mint 80 terrortámadást hajtott végre.³⁴ Köztük olyan súlyos robbantásos terrorakciót, mint az omaghi, vagy a már tárgyalt londoni merényleteket. 2002 végére a szervezet az említett okok miatt meggyengült. Ehhez hozzájárult az is, hogy csökkent a társadalmi és nemzetközi támogatottsága is. A többi disszidens frakcióhoz hasonlóan ezért a Valódi IRA tevékenységére is az lett a jellemző, hogy a terrorakciók Észak-Írországra korlátozódnak.

Amennyiben válaszolni akarunk arra a kérdésre, hogy milyen veszélyt jelentenek napjainkban a Provizórikus IRA-ból kivált terrorcsoportok, akkor célszerű abból kiindulni, hogy 2002 után az összes észak-írországi disszidens katolikus terrorcsoport tevékenységének aktivitása és „eredményessége” nem éri el az erőszak évtizedeinek (1969 – 1988) terrorcselekményeinek intenzitását. Így a napjainkban működő szervezetek veszélyessége nem közelíti meg az 1960-as évektől a Nagypénteki Megállapodás aláírásáig terjedő időszak biztonsági kockázatát.

2003-tól a brit terrorizmussal foglalkozó szakértők arra hívták fel a figyelmet, hogy az Egyesült Királyság biztonságára nézve sokkal veszélyesebbek az al-Kaidával szimpatizáló,

³³ Patterns of Global Terrorism: 2003. pp. 133., 143.

³⁴ Patterns of Global Terrorism: 2002. pp. 119-120.

fanatikus iszlámhívók esetleges terrortámadásai, mint a Provizórikus IRA utódszervezeteinek fenyegetése. Feltételezésük beigazolódott. E-tekintetben elég csak a 2005. július 7-én a londoni közösségi közlekedési rendszere elleni robbantásokra hivatkozni. Az Egyesült Királyság biztonságára nézve jelenleg is sokkal nagyobb terrorfenyegetettséget jelentenek az iszlámvallás alapján szervezkedő terrorszervezetek.

Visszatérve az észak-írországi disszidens katolikus terrorcsoport veszélyességének megítélésére, egyben folytatva a választ a címben feltett kérdésre azt ki lehet jelenteni, hogy ezek a csoportok, csak akkor tudják komolyan fenyegetni a békefolyamatot, ha jelentősen nő a társadalmi és anyagi támogatottságuk. Jelenleg úgy tűnik, hogy az aktivitásukat ezek hiányában nem tudják fokozni. Nem is beszélve arról, hogy egy újabb erőszakhullám valószínűleg hatalmas társadalmi felháborodást váltana ki nem csak Észak-Írországbán, hanem az egész Egyesült Királyságban is. A terrorizmus jellegéből fakadóan egy súlyos következményekkel járó terrortámadás lehetőségét, akár még Észak-Írországon kívül sem lehet kizárni. Egy az 1990-es évekhez, vagy az ezredforduló időszakához hasonló terrortámadás-sorozatra a disszidens katolikus észak-ír csoportok valószínűleg már akkor sem képesek, ha szoros együttműködést alakítanak ki egymás között.

Kedvező jelként lehet azt is értékelni, hogy a 2009. márciusi merényleteket a társadalmi tiltakozáson túl a protestáns és katolikus politikai elit tagjai is határozottan elítélték. Szimbolikus jelentőségen túl komoly üzenete annak is, hogy a terrorakcióktól azonnal elhatárolódott Peter Robinson a Demokratikus Unionista Párt elnöke, aki jelenleg Észak-Írország első minisztere, valamint a helyettese Martin McGuinness is, aki Sinn Féin képviseli az észak-írországi kormányzatban. Közülük McGuinness a Provizórikus IRA tagja, majd egyik parancsnoka volt. A katonákat ért terrorakció már azt nyilatkozta, hogy ő maga is az IRA-t támogatta, sőt tagja volt a szervezetnek a konfliktus idején, de a háborúnak már vége és keményen fel kell lépni a terrorizmussal szemben.³⁵ McGuinness nyilatkozat alapján az sem tekinthető véletlennek, hogy a disszidens katolikus terrorcsoportok napjainkban Sinn Féin aktivistáira is veszélyt jelentenek.³⁶ A korábbi Provizórikus IRA parancsnok nyilatkozata és hozzáállása a merényletekhez azt is jelzi, hogy a Sinn Féin párt tagjainak döntő többsége továbbra is elkötelezett a békefolyamat mellett.

A katonák és a rendőr gyilkosait a hatóságok gyorsan elfogták. Stephen Carroll rendőr elleni merénylet gyanúsítottjai között egy fiatalos fiú is szerepel. Ez azt jelzi, ha akadozik a terrorcsoportok személyi utánpótlása a toborzást nem lehet teljesen eredménytelennek

³⁵ Forrás: http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/uk_news/northern_ireland/7931774.stm

³⁶ Twentieth Report of the Independent Monitoring Commission: pp. 14-15

tekinteni és nem lehet abban bízni, hogy a disszidens terroristák „kiöregszenek”. Az erőszak felerősödésének megelőzésében nagy szerepe van az oktatásnak, annál is inkább mivel lassan felnő egy olyan nemzedék, amelynek már nem lesznek átélte élményei a leszámolásokról, a civil lakosság biztonságát is érintő robbantásokról, vagy akár a katonai ellenőrzőpontokról. A disszidens katolikus terrorcsoportok, komoly veszélyt nem jelenthetnek, ha a terrorfenyegetettség a társadalom és a közigazgatás nem becsüli le. Az erőszak évtizedei tapasztalatai figyelmeztetnek arra, hogy azonnal fel kell lépni az idegengyűlölet és más negatív jelenségekkel kapcsolatban is. Észak-Írországból is terrorizmus elleni fellépésben a megelőzésre kell a hangsúlyt fektetni.

Felhasznált irodalom:

Brian A. Jackson, PhD.: Counterinsurgency Intelligence in a „Long War”. The British Experience in Northern Ireland. Military Review. January-February 2007. pp. 74-85.

Charles Townshend: A terrorizmus. Magyar Világ Kiadó. Budapest, 2003. p. 172.

Ed Moloney: A Secret History of the IRA. Published by Pngiun Group, London, 2002. p. 600.

Egedy Gergely: Nagy-Britannia története. Aula Kiadó, Budapest, 1998.

Country Reports on Terrorism 2007. United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism. Washington D.C. 2008. p. 312.

Doran Zimmerman: A terrorizmus átalakulása. In.: Tóth Péter (szerkesztő). A terrorizmus anatómiája. Zrínyi Kiadó. Budapest, 2006. pp. 179-219.

Ferwagner Péter Ákos – Komár Krisztián – Széinger Balázs: Terrorista szervezetek lexikona Gavrilo Princip-től Oszama bin Ladenig. Maxim Könyvkiadó. Szeged. p. 414.

Patterns of Global Terrorism 1998. United States Department of State Publication: 10610. Washington D.C. 1993. p. 80.

Patterns of Global Terrorism 1998. United States Department of State Publication: 10610. Washington D.C. 1999. p. 103.

Patterns of Global Terrorism 2002. United States Department of State Publication: 11038. Washington D.C. 2003. p. 191.

Patterns of Global Terrorism 2003. United States Department of State Publication: Washington D.C. 2003. p. 199.

Statement by the Police Ombudsman for Northern Ireland on her Investigation of matters relating to the Omagh Bomb on August 15, 1998 p. 12. URL

cím: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/police/ombudsman/po121201omagh1.pdf>

Steiner Gábor: Terrorizmus az Európai Unióban. Tanulmány. Budapest, 2003. Országos Kriminológiai Intézet. URL cím: http://www.okri.hu/index.php?menu=uj_kut_terrorizmus

Surányi Róbert: Ír Köztársaság. In.: Kardos József – Simándi Írén (szerkesztők) Európai politikai rendszerek. Osiris Kézikönyvek. Osiris Kiadó. Budapest, 2002. pp. 303-324.

Surányi Róbert: Nagy-Britannia és Észak-Írország. In.: Kardos József – Simándi Írén (szerkesztők) Európai politikai rendszerek. Osiris Kézikönyvek. Osiris Kiadó. Budapest, 2002. pp. 531-574.

Twentieth Report of the Independent Monitoring Commission. Ordered by the House of Commons to be printed on 10 November 2008. London, United Kingdom. pp. 43.

URL cím

<http://www.independentmonitoringcommission.org/documents/uploads/Twentieth%20Report.pdf>